

FORORD

Denne boka er et forsøk på å sette i system og forklare noe de fleste musikere og låtskrivere egentlig allerede vet. Og litt mer.

Det finnes mange bøker om harmonilære. De fleste bygger på den klassiske musikktradisjonen, og noen tar for seg jazzteori og improvisasjon. Nesten ingen slike bøker handler om akkorder i populærmusikk. Denne boka gjør dét, samtidig som den også trekker inn noen grunnleggende idéer fra jazz og fra klassisk harmonilære. I Akkordboka finner du litt musikkteori, litt gehørtrening, litt låtskriving, litt arrangering.

Boka har som målgruppe alle som vil vite og forstå mer om akkorder og om harmonisk og melodisk struktur i populærmusikk: Artister, musikere, låtskrivere, band, musikkstudenter i høyere utdanning, elever i folkehøgskoler, kulturskoler, musikklinja på videregående. Hele tiden er det musikken som er utgangspunktet, teorimodellene abstraherer lyden inn i overførbare mønstre og strukturer – men *musikken* kommer alltid først. De fleste musikk eksempene i boka er hentet fra vårt århundre. De er bare en begynnelse, du kan finne mange flere selv. Det handler om å utvikle en kreativ bevissthet og intellektuell forståelse av idéene og strukturene som ligger like under overflaten av musikken.

Da jeg var 16 år gammel, begynte jeg å spille bass. Når du spiller bass, jobber du med både akkordene, melodien og rytmen. Jeg spilte allerede piano, og litt gitar. Siden har jeg fortsatt å spille, skrevet musikk, studert musikk, undervist musikk, skrevet bøker, holdt kurs og foredrag, utviklet musikkutdanning, hørt på musikk, og fortsatt å være nysgjerrig.

Etter mer enn 10 års erfaring med å trene studenter i det viktigste de trenger å vite for å utforske akkorder, var det kanskje på tide å skrive ned noe om dette. Takk til populærmusikk-studentene mine på NISS som har vært med på å teste, inspirere og påvirke innholdet i denne boka gjennom mange undervisningstimer. Takk til kollega Mari Skogly for gode innspill og kritisk lesning. En spesiell takk til Andreas L. Molde. Boka er tilegnet alle som vil spille og skrive musikk og som vil gjøre det både med hjertet og med hodet.

Audun Molde

@audunmolde

INNHold

Del 1: Basis

1. Hva er en akkord? Hva er en akkordprogresjon? 9
2. Besifring 13
3. Akkordtyper, funksjoner og analyse 19

Del 2: Akkorder

4. Akkorder basert på durskalaen..... 23
5. Skalafremmede akkorder og modulasjoner 33
6. Akkorder basert på mollskalaen..... 45
7. Pentatonikk 51
8. Modalitet..... 55
9. Den diatoniske kvintsirkelen 61
10. Reharmonisering..... 67
11. Basslinjer og akkordomvendinger..... 79

Del 3: Stemmeføring

12. Stemmeføring og voicing 83
13. Akkordfargelegginger og voicing i standardjazz..... 89
14. Modale klanger og kvartharmonisering..... 99
15. Grunnleggende prinsipper i klassisk satslære..... 109

Kreativitet handler om å se muligheter, oppdage hva andre kreative mennesker allerede har gjort, og å kombinere og bruke idéer på stadig nye måter. Alle musikere og låtskrivere bør derfor ha en god oversikt over hvordan akkordprogresjoner brukes i populærmusikk. Dette håndverket vil åpne flere muligheter for hvordan du kan harmonisere en melodi og bygge opp form, og ikke minst hvordan du kan bruke disse mønstrene aktivt og kreativt. Låtskrivere bør også være klar over at en akkordprogresjon, på samme måte som sangtitler, ikke kan tas copyright på. Mønstrene du finner i denne boka ble brukt i går og vil brukes igjen i morgen – i tusenvis av hit-låter og enda flere låter som aldri ble en hit.

Teoretisk fundament

Denne boka er *ikke* en kokebok eller en bruksanvisning. Hent fra boka det du trenger, bruk det slik du vil, eller la være. Det er viktig å være klar over at dette ikke er en samling universelle, vedtatte regler eller «musikalske naturlover», men en bok som viser hvordan mange musikere og låtskrivere faktisk bruker harmoniske idéer – satt i system slik at de blir overførbare. Dette handler altså ikke om regler for hva som er «lov og ikke lov» – det er lite av slikt i musikk – men om å hente inspirasjon og oversikt, forstå strukturer og bli mer bevisst, og se flere muligheter.

Jeg tror at du som bruker denne boka har en viss musikalsk lidenskap og kunnskap, at du vet hvordan durskalaen og de andre vanligste skalaene er bygd opp, og at du kan noter på et grunnleggende nivå. Hvis ikke, kan du google det viktigste, og lære deg dette fra andre steder. Det meste av musikkteori som du trenger ligger heldigvis under ungdomsskolenivå i matematikk – en skala bygger for eksempel på tallrekka én til sju. Du møter dette brukt i praksis underveis gjennom hele boka. Siden boka er på jakt etter *overførbare* mønstre, forutsettes det at du kan tenke til en viss grad abstrakt om musikk, for eksempel ikke bare tenke på tonen e som «e», men som «tersen i en C dur-akkord», «tredje trinn i C-durskalaen», «maj7 i F». Boka bruker tabeller som gir deg oversikt over strukturene og hva du kan utforske videre. Besifring og trinnanalyse er de viktigste kommunikasjonsformene. I bokas tredje del blir også noter mer brukt.

Hele veien er det viktig at du ikke bare leser, men også *lytter* og *spiller*. Du vil antakelig lytte litt mer analytisk og bevisst, og kanskje litt lengre under overflaten. Praksis i musikk kommer alltid *først* – teorien er en etterpå-konstruksjon, som setter det hele i system og gir mening og sammenheng. En god teori er derfor noe av det mest praktiske som finnes.

Verktøy for å lage en poplåt

Tekst og melodi ligger på overflaten, og er samtidig noe av det viktigste i en god poplåt. **Teksten** forteller en historie. Samtidig er ordene også lyd, og stemmen som synger er en del av produksjonen og soundet. «Lyrics» i en poplåt er noe annet og mer enn lyrikk på papir eller på skjerm. **Melodien** er ofte det vi husker best. En god poplåt er avhengig av en god melodi, med ett eller flere temaer – **hooks** – som haker seg fast i hukommelsen. Melodi er ikke bare det som vokalisten synger, men i tillegg mange andre melodiske elementer i forskjellige instrumenter.

Rytme er bevegelse. Rytme er ikke bare kvantifiserbar matematikk, det er også noe fysisk og emosjonelt. Gjentakelsen er kanskje rockens mest brukte prinsipp – en god **groove** og den tiltrekkende og inkluderende følelsen av pulsen i musikken. Et **sound** er noe vi kan høre på i fem sekunder, og med én gang avgjøre om vi vil høre mer av eller ikke. Dette er vi veldig godt trent i, og gjør det nesten ubevisst når vi zapper, scroller og skanner. Soundet kan ikke skrives ned og noteres. Det representerer et totalinntrykk av musikken. Soundet er egentlig verken overflate eller underlag: Vi oppfatter det som alt på én gang, som i en smaksprøve på noen sekunder, som vi antar er representativt for hele låten. Ordet «sample» betyr for musikere et digitalt lydklipp, men ordet betyr generelt en prøve av noe; en smaksprøve på mat eller drikke, en blodprøve hos legen. Soundet

vi opplever i noen sekunder kan beskrives som en slik «blodprøve» av musikken – representativt for helheten selv om ikke vi tapper/hører alt. Sound kan være en artists varemerke; noe som vi kjenner igjen med én gang. Det kan være forskjellen på stor suksess og fort glemt.

Midt i alt dette ligger **akkordene**. De spennende eller uventede overgangene, de vakre harmoniene og korningene, akkordrekkene som skaper flyt, den aggressive motstanden, den éne akkorden som skiller seg ut og kanskje gjør at vi husker låten. En enkel melodi kan bli til gull sammen med den riktige akkordrekka. Akkordprogresjonene fungerer som veivisere og guide for resten av elementene i låten. Akkorder henger nært sammen med topp og bunn i soundet; det vil si vokal-melodi og basslinjer. Akkordene fungerer som et lim som får det hele til å henge sammen. Den store sammenhengen, retorikken, rekkefølgen og fortellerteknikken i en låt kaller vi **form**. Derfor henger gjerne harmonikk og form nært sammen. Det finnes noen godt kjente formstrukturer i populærmusikk, og hvordan de brukes har stor betydning for om en låt fungerer bra eller ikke. For en produsent er dette jobben; å løfte fram tekst og melodi og rytme gjennom en best mulig form og akkordstruktur, med et klart definert sound.

En kort bakom-historie

Akkordprogresjoner er en bærebjelke i vestlig musikk, og har vært det i flere hundre år. Selv om en finner avansert samklang av flere toner i musikk over hele verden, er tonale akkordprogresjoner og strukturer for dette typisk for vestlig musikk helt fra senmiddelalderens kormusikk og til moderne rock og elektronika. Det finnes unntak hvor akkordprogresjoner har mindre betydning; i sjangre som hip hop, dubstep, frijazz, funk, minimalistisk eller atonal musikk. Popmusikken låner stilelementer fra mange ulike sjangre. Mange popmusikere vet mye om klassisk harmonilære og bruker biter av det, de trekker inn blues- og gospel-elementer, elementer fra visetradisjonen, fra country, og så videre.

Det finnes mange bøker om harmonilære og satslære, også om jazzharmonikk, men ingen definert «popharmonikk» eller «harmonilære for pop og rock». Harmonilære er et veletablert fag med hundreårige tradisjoner innenfor den klassisk baserte musikkutdanningen. Da musikkvitenskap og konservatorieutdanning ble etablert i Europa på 1800-tallet, var harmonilære og form-analyse to av bærebjellene.

Allerede i senmiddelalderen begynte korister å synge melodier som bygde på samklanger av minst tre toner; grunntone, ters og kvint. Komponister skrev kormusikk der mange parallelle melodier samtidig skulle danne en samklang, altså akkorder. Da operaen ble utviklet rundt år 1600, brukte komponistene ofte en enkel melodi sunget over en melodisk basslinje. Denne basslinja var notert med en tilhørende tallkode som fortalte hvilke akkordtoner det akkompagnerende akkordinstrumentet skulle spille – et system som ligner mye på vår tids besifringssystem. Det tempererte klaveret ble utviklet, og det ble mulig å bruke de samme akkordprogresjonene i ulike tonearter. Da 1700-tallets komponister utviklet et stadig mer sofistikert system for sammenhenger mellom akkordene, ble melodilinjene ofte underordnet akkordenes bevegelser. Det ble utviklet et teoretisk system kalt funksjonsharmonikk for å forstå akkordenes funksjoner i forhold til hverandre.

Mot slutten av 1800-tallet tok akkordene og klangene over mer og mer av oppmerksomheten på bekostning av melodien. Akkordene ble mer og mer sofistikerte, og den impresjonistiske klangen fikk større egenverdi. På 1900-tallet ble rammene for hele det funksjonsharmoniske systemet sprengt – det vi si innenfor den klassiske musikktradisjonen. Den nye jazzen og popmusikken fortsatte å bruke akkordprogresjoner i dur og moll, selv om den modernistiske musikken brukte andre idéer. Fra 1950-tallet kom også de første bøkene og kursene om harmonilære basert på jazzens musikalske idéer, en sjanger som hadde utviklet seg fra ren underholdningsmusikk til også å bli en kunstform. På 1960-tallet skjedde noe lignende med rocken; musikerne fikk kunstneriske ambisjoner og begynte å ta større kreative sjanser. Fra da av ble også modale skalaer gradvis mer brukt i både jazz og populærmusikk, noe som fortsatte da teknologien som introduserte elektronisk loop-basert musikk ble vanlig.

Slik er boka bygd opp

I de tre første kapitlene i boka ser vi på akkorder og akkordprogresjoner som musikalsk fenomen. Vi ser også på ulike måter å analysere og kommunisere akkorder på.

I bokas andre del bruker vi noe så enkelt som durskalaen som teorimodell for å forstå akkordstrukturer i poplåter. De mønstrene vi ser på her, skal vi bruke på alle andre skalaer også; moll, pentatone skalaer, modale skalaer. Hele denne boka bygger på samme idé anvendt på 12 skalaer. Til å begynne med er vi innenfor én skala og toneart, og deretter trener vi på å skille mellom akkorder innenfor og utenfor denne skalaen. Dette sender oss videre til kvintsirkelen, som er en grafisk framstilling av sammenhengen mellom beslektede tonearter og akkorder, på en visuelt oversiktlig måte.

Eksempelene er oftest gitt i fire-takters progresjoner, som er ganske vanlig i poplåter. Vi vil som regel jobbe med akkorder med grunntonen som bass, men vi skal også se på basslinjer og hvordan disse kan forandre en akkordrekke. Gjennom hele boka er reharmonisering et viktig tema: Hvordan se flere muligheter, lage ulike versjoner, skape variasjon, se alternative løsninger, skifte mellom ulike nivåer?

Bokas tredje del handler om stemmeføring. Her vil vi gjennomgå noen grunnprinsipper i jazz-harmonikk. Til slutt skal vi se på klassisk satslære, også kalt koralsats. Dette er i likhet med jazz-harmonikk et stort område, og vi skal ikke gå dypt inn i verken jazzteori eller satslære. Men vi skal også her se nærmere på akkordprogresjoner og stemmeføring, og på grunnprinsipper som gir deg mulighet til å utforske videre på egen hånd.

Musikkeksempelene

Til alle tider har musikere blitt inspirert av å studere hva andre musikere har gjort før oss. Musikkeksempelene i boka er valgt ut som modeller, som viser noe som er *overførbart*. Dersom du finner andre eksempler som du synes er like gode eller bedre, er dette altså meningen. Poenget er ikke akkurat *disse* låtene, men at de viser strukturer og idéer som du finner igjen i utallige andre låter. Når noe låter bra, er det som regel en eller annen grunn for det, og ikke bare hundre prosent flaks.

De fleste låtene jeg bruker som eksempler i boka er hentet fra britisk og amerikansk pop og rock fra vårt århundre, pluss noen eldre klassikere. De er tilgjengelige på vanlige digitale tjenester som Spotify, WiMP, iTunes, Deezer eller YouTube. De beste listene er dine egne spillelister, bruk derfor dem også. Utforsk låter som du liker. Eller skriv nye låter selv. Uansett vil du garantert kjenne igjen og få bruk for mange av mønstrene og idéene som du finner i denne boka.

I mange av kapitlene vil du finne disse tre elementene

Sjekkliste:

Dette er korte oppsummeringer.

Trening:

Dette er forslag til ting å trene på, alene eller sammen med andre du spiller med, og tips til hva du kan utforske i ditt eget tempo videre. På noen av dem står mitt forslag til musikalsk løsning bakerst i kapitlet; «Slik gjorde jeg det», som du kan se på og sammenligne med din egen.

Analyse:

Dette er stedene hvor vi går mer i dybden på en låt. Du kan spille, lytte til og analysere disse låtene selv, og på mange av dem kan du deretter sammenligne med min analyse «Slik gjorde jeg det» bakerst i kapitlet. På andre står analysen sammen med låten.